

Világnézés? Világlátás? Világjárás!

● Olvasva a *Szegedi Egyetem* hasábjain, a világnézeti nevelés tárgykerében megjelent cikkeket, interjúkat, hozzászólásokat hiányzókat kerestem meg. A megjelent írásokban, kivéve talán a Csáky Bélával folytatott beszélgetést, nagyon érintőlegesen esett szó — persze lehet, hogy én nem olvastam ki belőlük, lehet, hogy akarattal kerülte el figyelmemet, hogy legyen miről írnom — a gyakorlat, a tapasztalás hitelesítő, vagy a deklarációkat idézőjelbe tevő, vagy megkérdőjelező esetleg anulláló hatásáról. Ugyanakkor azt éreztem, hogy akár szimbolikusan, akár „másod szándékban” végig a gyakorlat és az elmélet ellentmondásairól volt szó. Számomra tehát úgy tűnt, az eddig megjelent hozzászólásokból, hogy a hallgatók világnézetét, eszmei-politikai arculatát az határozták meg, hogy a hozzájuk eljutott, feljük közvetített teljes vagy hiányosságokat is tartalmazó, jól vagy rosszul strukturált, az előadó, a közvetítő által hitelesen, hihetően vagy elfogadhatatlanul közvetített elvi tételek milyenek. Ezt nem csak azért írom, mert már a nagy klasszikusok is leírták, hogy az elmélet próbaköve a gyakorlat, hanem főként azért, mert több éves hallgatók között végzett vezetői munkám és saját tapasztalatom is ezt mondatja velem. Szerintem igen szűk azoknak a köré, ha egyáltalán vannak ilyenek, akiket egy adott eszmerendszer belső logikája, felépítettsége, intellektuális izgalmasága fog meg. A legszébb, a legkerekesebb ideológiái együttes sem ér semmit, ha ezt a valóság, az élet nem hitelesíti. Ilyen tekintetben pedig az egyetemi közéletnek és ezen belül a KISZ-nek érzésem szerint nagy szerepe van.

● Tudom manapság szinte divat az ifjúsági szövetség válságáról, kiürüléséről beszélni. Én mégis azt mondom, tapasztalataim ezt mondatják velem, hogy mindennek ellenére az ifjúság, így az egyetemi hallgatók számára a közéleti, közösségi munka végzése tekintetében a legfontosabb terep a KISZ. Persze elsősorban azok számára, akik járnak, alakítani akarnak a világot. Persze azok, kik világnézetegélésük egyéni izgalmaiban, önmagukba zárt, külső szemléltető pózban, vagy világlátásuk-látatásuk bizonytalanságaiban váikkáló-elmerülő gesztusaikban érzik jól magukat nem nagyon keresik az utat szervezettünk felé, vagy csak a tömegben való csendben harsogó szerepet vállalják. Persze én, nem dicsőrné, de nem is temetni jöttem a KISZ-t. Nagyon jól tudom, és azt hiszem igazán azok tudják, érzik, belül vannak, akik tevékenyen vesznek részt munkájában, hogy mennyi gond, problé-

ma van az ifjúsági mozgalmon belül. Tudom, hogy gyakran formális, bürokratikus, hogy az ifjúság, így a saját céljait bizonytalanul, nehezen tudja megjeleníteni, mégnehezebben elérni, megvalósítani. Tudom, hogy olykor túlélik önmaguk aktualitását egyes jelszavak, hogy ezáltal nem mozgósító, hanem taszító erőt hordoznak. Láttam példákat, amikor agilis, elkötelezett fiatalok lendületét „szelidítette” meg a merev, rugalmatlan szervezeti forma, hogy ugyanilyenek sérelmes pofonoktól tántorogtak ki a KISZ-ből, vagy választották a soha vissza nem térő lendületük elvesztése feletti csendes, vagy közhangulatot is befolyásoló, hangos kesergést. Tudom, hogy mindezekből összeállhat egy semmirevaló, értelmetlenségében csak néhány „örül” által mozgató, egyéni érdekeket elvtelenül kiszolgáló szervezeti kép. Mindezek ellenére azt állítom, hogy az ifjúsági szövetség képes a magyar fiatalok széles tömegeinek olyan munkaprogramot adni, olyan célokat megjeleníteni a tagság aktív közreműködésével megvalósítani, olyan feltételek-rendszert kialakítani belül és a külsőket úgy befolyásolni, hogy azok a társadalom egészének és az elkötelezett, tenni akaró többségnek az érdekeit szolgálják, az önmegvalósítás nehéz, ellentmondásokkal teli folyamatát segítsék.

● Jogosan merül fel mindenki bennünk a kérdés, hogy vajon mivel tudom ezt igazolni. Hivatkozhatnék itt több, a hallgatók által szinte egyáltalán nem ismert KB határozatra mint a szervezeti kérdésekkel, a politikai képzéssel, a tizenéves fiatalokkal, az egyetemi főiskolai KISZ-szel stb. foglalkozókkal, de ezt mégsem teszem. Próbálkozhatnék érvelni azzal, hogy az ifjúsági szövetség egész tevékenységében a nevelés, a „pedagógizálás” helyett a politika alakításában való részvételre tevődött a hangsúly, s hozhatnék erre példákat, de ezt sem teszem. Nem teszem, mert mindezek leírásának meggyőző erejében kétségeim vannak, mint ahogy korábban is írtam. Ehelyett mindenkit arra csábítok, hogy a világnézés, világlátás helyett vállalja a tevékenység egyéni felelősségét, a közösség által kapható közösségi élményt, s ezzel a valóság hitelesítő erejét, a nehezségeikkel, kétségeikkel, ellentmondásokkal együtt. Hiszem, vallom és tanúsíthatom, hogy a világjárás adja igazán a megbízható, nem csak fekete-fehér kontraktokban élő világnézetet. A világnézet így lehet irányító, elizagódatást biztosító élő viszonyrendszer, s nem a világnézés megmerevült helyhez kötött póza.

LEHÓCZKY PÁL

Kitüntetéses doktoravatás a JATE-n

Május 28-án az egyetem aulájában ünnepélyes keretek közt kitüntetéses doktorrá avatást rendeztek. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának hozzájárulásával Szoboszlai Ildikó orosz-német szakos tanárt, a Kaposvári Tanítóképző Főiskola Nyelvi-Irodalmi Tanszékének adjunktusát és Valastyán Pál technológus-mérnököt, a műszaki tudományok kandidátusát, az OK-GT Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat Szegedi üzemének mérnökét az Egyetemi Tanács „Sub Auspiciis Rei Publicae Popularis” kitüntetéssel doktorrá avatták.

Valastyán Pál ismerteti disszertációját. Mellette a másik kitüntetett, Szoboszlai Ildikó (Somogyi Károlyné felvétele)

ma, a JATE Bölcsészettudományi Karán tett államvizsgát 1967-ben, kitűnő eredménnyel. Az alcsútdobói általános iskola és a bicskei Vajda János Gimnázium után 1975-től a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán tanít.

Korábban az OTDK versenyein pedagógiai és orosz nyelvi dolgozatával is pályadíjat nyert. 1968-ban a Felsőoktatási Tanulmányi Erdemérem kitüntetését kapta. 1980-ban munkája elismeréséért Miniszteri Dicséretben részesült. 1982-ben doktorált. Középszkolák korától részt vesz a mozzalmi munkában.

Valastyán Pál 1946-ban született, Nagylakon, Középszkoláit a szegedi Radnóti Gimnáziumban végezte.

egyetemi tanulmányait pedig állami ösztöndíjasként, 1965-től, a bakui Kőolaj- és Vegyipari Egyetemen. 1970 óta technológus-mérnök Szegeden, jelenleg üzemegység-vezetőként dolgozik. Őt tanulmányai, számos újítása került bevezetésre.

1982-ben, a Szovjetunióban szerelte meg a műszaki tudományok kandidátusa címet, gázfeldolgozó témakörben végzett kutatómunkája alapján. Kandidátusi minősítését az MTA Tudományos Tanács Bizottsága az elmúlt évben honosította.

Többek közt az MSZMP Aranykoszorús Jelvényének tulajdonosa, tagja az MSZMP Szeged városi Bizottságának, részt vesz több nemzetközi műszaki és tudományos együttműködésben.

Az 1980-ban elhunyt francia író, filozófus Jean-Paul Sartre művei nagyjából olvashatók magyarul, s bár jelentősebb munkája halála után nem jelent meg nálunk, örvéndetes az a tény, hogy a

Nagyvilág

kisebb részletekkel igyekszik pótolni a hiányt (amely remélhetőleg nem sokáig marad az). Legutóbb 1982-ben mutatta be a folyóirat Sartre egy novelláját, az ez évi 4-es számban pedig a filozófusnak a „furcsa háború” idejéből származó naplófeljegyzéseiből találhatunk részleteket. (A mű *Les Carnets de la „drôle de guerre”* címmel posztumusz kötetként, 1980-ban jelent meg a Gallimard kiadónál, Párizsban.) Szerencsés, hogy a folyóirat ugyane száma közöl egy beszélgetést Simone de Beauvoirral, Sartre volt élettársával, aki több érdekességre is felhívja figyelmünket a Naplójegyzetekkel kapcsolatban. Amikor 1939 szeptemberében elrendelik az általános mozgósítást, a 34 esztendő Sartre (akinek addig már két könyve is megjelent a rangos Gallimard kiadónál) Elzászba kerül, a hadsereg meteorológiai szolgálatához. Sajátos helyzetben van: a meteorológiai szolgálattal alig akad dolga, rengeteg a szabad ideje, úgyszólván reggeltől estig olvas és ír. (Simone de Beauvoir emlékezete szerint olykor napi 16 (!) órát is.) Ugyanakkor közel van a fronthoz, tíz, sőt néha öt kilométerre csupán. Látja az első vonalból visszatérő katonákat, s végül szemtanúja a „furcsa háború”-nak. (A naplóból, melyet Sartre 1939 szeptemberétől 1940 júniusáig vezetett, mindössze öt füzet maradt meg, ezeket adta ki a Gallimard. Beauvoir szerint a filozófus ezidőtájt megváltozóban van. A naplóban épp annak az időszaknak az eseményeit meséli el, amelyben ez a változás lezajlik, megmagyarázza ezt a változást, elhelyezi benne múltját, jelenét, a formálódó jövőt. Kezdeté ez annak a fejlődésnek, mondja S. de Beauvoir, amely az individualizmustól a szocializmus felé vitte Sartre-t.

A Napló, persze, miként azt az *Ádám Péter* által fordított részletek is mutatják, nem csupán az író azon törekvését tanúsítja, hogy Sartre mindenáron meg akarja érteni a háború lényegét, különösen a szeme előtt zajló háború mibenlétét. Hanem egy sor esztétikai, művészeti probléma is fölvetődik benne, Gide vagy éppen saját addigi munkássága kapcsán. Szembetűnőek Sartre önmaga személyére vonatkozó megjegyzései, amelyek nem csupán a naplók szokásos vallomások jellegéből fakadnak: több későbbi művének (*A szavak*; *A lét és a semmi*; *Hülyegyerek a családban*) ismertté lett alapötlete nyer itt első megfogalmazást. Nagyon érdekes például, amit Sartre a tulajdonhoz való viszonyáról ír, megéri a hosszabb idézést: „Mindenekelőtt metafizikai gögből nem kívánom a tulajdont. Elég vagyok önmagamnak, az önmagáért való lét magányában... Csak a szabadságban érzem jól magamat, ha semmi se köt se a tárgyakkhoz, se önmagamhoz; csak a Semmiben érzem jól magamat, igazi semmi vagyok, színjőzán és gögtől kaptos. Mindamellert ez még nem oldja meg a metafizikai problémát, hiszen gö-

gösség ide vagy oda, hiány vagyok, és éppen a világ hiányzik belőlem... Mivel mint egyén a világ totalitásával szemben létezem, ennek a totalitásnak a birtoklására vágyom. Am ez sajátságos típusa a tulajdonnak: a világot csupán ismeretként szeretném birtokolni... Megismerni annyira, mint birtokba venni... Ennek a birtoklásnak lényege: mondatokkal felfogni a világ jelentését. Ehhez azonban a metafizika kevés, művészet is kell hozzá, mivel a mondat csak akkor elégíti ki, ha maga is tárgy, vagyis ha a világ jelentése nem fogalmi csupaszágában, hanem mint valami anyagon keresztül jelenik meg benne.”

(Feltétlenül megemlítendő, hogy a Nagyvilág ugyane számban olvashatjuk *Federico Fellini* új filmjének, az „*Es megy a hajó*”-nak forgatókönyvét, mely a rendező és *Tonino Guerra* munkája. Utóbbi már az *Amarcord* forgatókönyvével is közreműködött. Nos, nem szabályos forgatókönyvet kapunk, hanem — lényegében véve — egy szellemes, olvasmányos beszámolót arról, hogy miről is szól ez a film, amely az előjelek alapján nem rossz...)

Ha már művész, akkor legyen költő. *Németh G. Béla* szerint a költő a világ megismert tényei, magatartásformái közül fölismeri és szerezpe ötvözi össze a neki valót, az ő helyzetének, állapotának valót, az olvasó pedig (hogy a recepció-esztétika álláspontja szerint ő se maradjon ki) a költő által alkotott szerepekből fölismeri az őt, s az ő helyzetét, állapotát, leginkább kifejezést, s a befogadás folyamatában magához hasonlítja őket, maga viszont hozzájuk hasonul. „Fölismeri a már ismerteket” (Erkennen des Erkannten) — ezt a hermeneutikai alakzatot veszi kölcsön *Németh G. Béla* Gadamer-től (akinek könyvét erre az évre jelezték a kiadók), hogy a kései Kosztolányi költészetébe hatoljon. Az *elgondolhatatlan előre* címmel (*Szerep és magatartás a kései Kosztolányival* alcímmel) jelent meg a szerző írása az

Új Írás

májusi számában. *Németh G.* alapötlete: Kosztolányi utolsó nagy kötete (*a Számadás*) a költő számára lehetséges szerepek megalkotása, számbavétele, hogy „általuk és rajtuk szembenézzen a létezés egyik legnehezebbben „elgondolható” alanyi, egyedi, egyszeri tényével, a hallállal”. Szerinte hármas módra, hármas fokozattal és hangsúllyal jelenik meg a kötetben a halál élményköre: az első a meghalásé, s a vele együttjáró testi-lelki szenvedésé. A másik az élet tudott, de meg nem szerzett s immár meg sem szerezhető lehetőségeinek elvesztéséé, míg a harmadik a létező élet nem-léte, semmibe süllyedése tudati abszurditásának rettenetéé. *Németh G.* ezután versidőzetekkel bizonyítja számba veszi azokat a szerepeket, amelyeket a költő „választ” a fenti élménykörön belül. Ezek közül mindjárt az első: létintenzitással, életteljes-

séggel — ha csak egy percnyivel is, de — szembeszegülni, legyőzni a nem-lét ürességét. A szerző szerint ez legtisztábban a *Harsány kiáltások tavaszi reggel* című versben van meg. Egy másik magatartás a halált előrejelző szenvedésnek sztoikus bölcsességű és méltóságú elfogadása. *Németh G.* szerint ebbe mindig belejátszik egyfajta arisztokratikus-heroikus tragizmus, amely a Vidám Tudomány Nietzschejének sajátja. S bele a szerep szerepvoltának keserű felényű játékosága. Az örök mintha kényszerűsége.

Másutt az álomba, de főleg a gyermek- vagy ifjúkorba való átképzés alkotja a „szerepet”. Emlékeztünk a *Hajnali részegség* vagy a *Szeptemberi áhítat* idevonatkozó, híres részire. De *Németh G.* megállapításainak — szerintem — van a mai magyar irodalom egy művére is könnyen használható előnye: Esterházy Független ezzel a szemponttal például egészen új megközelítést nyerhet, amely kiiktathatja azt a mindenképpen téves nézetet, hogy a Független a kamaszkorról szól, hiszen az egész regény egy harmincéves férfi monológja, a regény róla és harmincéves koráról szól, s mindaz, ami felidéződik benne, az Kosztolányis értelemben vett szerep. (De erről másutt többet.)

S hogy teljes legyen a szerző által megkülönböztetett szereptípusok felsorolása: a negyedik csoportba a közös emberi sorshordozás, létvállalás magatartásfajtái tartoznak. (A *Számadás* szonettkorúja leplede-szerűbb itt).

Németh G. azt mondja, hogy Kosztolányi e kötete „szenvédeyes, már-már kétségbeesett ragaszkodás az élethez”, s ha tanulmányainak egyes részmegeállapításai itt-ott vitathatók (vagy legalább alaposabb megfontolásra való) is, ezt a megállapítást feltétlenül értékelni kell kezelnünk. Nem dekadens, nem élettelen, nem nihilista Kosztolányi kötete (de egész költészele sem!), s jó, hogy ezt végre kimondjuk. Kosztolányi számára — írja *Németh G.* — az a lény az élet valamennyi értéke közül a legnagyobb érték, amely a legmagasabb tudásszinten érzelmi tapasztalati, szellemi, lelki módon egyaránt a világ tényeit, lehetőségeit.

Megújított együttműködési szerződés

A *Novi Sad-i* és a *József Attila Tudományegyetem* között 1965 óta létezik folyamatos munkakapcsolat. A két intézmény együttműködési szerződés alapján folytat évek óta összehangolt tudományos és kutató munkát, de az oktatás és a nevelés terén is gyümölcsöző ez a kapcsolat.

A május végén Szegeden tartózkodó *Novi Sad-i* egyetemi küldöttség ellátogatott a tudományegyetemre is, ahol *dr. Zoran Stojanovic* rektor és *dr. Kristó Gyula*, a JATE rektora megújított együttműködési szerződést írtak alá. Ebben megnevezik azokat az új kutatási területeket is, amelyekben a továbbiakban eredményesen tudnak együtt dolgozni a *Novi Sad-i* és a szegedi tudományegyetem oktatói.

A két intézmény jogi katra között évtizedek óta jó a kapcsolat. A JATE Kibernetikai Laboratoriuma szintén együttműködik a hasonló *Novi Sad-i* intézettel, ám jelenlegi kapcsolatait szeretné a matematika más ágaira is kiterjeszteni. Hangsúlyos a pedagógia tárgyú témák kutatómunkájának összehangolása is. A megújított szerződésbe kiemelt feladatot az információcsere megszervezése.